

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Допущено до захисту

Завідувач кафедру

«18» листопада 2024

Кваліфікаційна робота магістра

**«УСИНОВЛЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ СИРІТСТВУ В УКРАЇНІ
ПІД ЧАС ВІЙНИ»**

Виконавець: здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
II курсу, групи М23СРз
Галузь знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 “Соціальна робота”
Освітньо-професійна програма:
«Поствоєнна соціально-психологічна реабілітація»

Світлана ОПАРІНА

Керівник: к.пед.н., доцент **Катерина ПЕТРОВСЬКА**

Рецензент: к.пед.н., доцент **Наталія ЗАХАРОВА**

2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ СИРІТСТВУ В УКРАЇНІ	7
1.1. Психологічні особливості сирітства як соціального явища: статистичні показники і розгляд дефініцій	7
1.2. Соціально-профілактична робота з попередження соціального сирітства	23
1.3. Забезпечення прав дітей, як особливо вразливої категорії осіб в Україні в умовах воєнного стану	30
Висновки до першого розділу	36
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УСИНОВЛЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ СИРІТСТВУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	39
2.1. Організація і методика усиновлення під час дії воєнного стану (досвід нової послуги на порталі Дія)	39
2.2. Експериментальна перевірка ефективності використання цифровізації сфери усиновлення в Україні завдяки порталу «Дія» для протидії сирітству в Україні під час війни	52
Висновки до другого розділу	61
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема усиновлення та протидія сирітству в Україні є особливо гострою і виступає однією з провідних при забезпеченні прав дітей, як особливо вразливої категорії осіб в Україні в умовах воєнного стану. Сирітство – соціальне явище, зумовлене наявністю у суспільстві дітей, батьки яких померли, а також дітей, які залишилися без піклування батьків внаслідок позбавлення останніх батьківських прав, або визнання їх в установленому порядку недієздатними, безвісно відсутніми.

Важливо зазначити, що на даний час в Україні також збільшується число дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування внаслідок війни.

Усиновлення дітей-сиріт та встановлення над ними опіки в Україні були і залишаються пріоритетними варіантами влаштування долі дитини, залишеної без батьківської опіки. Поряд з тим провадиться робота по створенню альтернативних закладів для дітей, позбавлених батьківського піклування. У першу чергу, це стосується розвитку сімейних форм влаштування таких дітей: дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

На необхідності сімейного виховання як оптимальної умови гармонійного розвитку дитини свого часу постійно наполягали видатні педагоги-гуманісти: Г. Гмайнер, П. Лесгафт, А. Макаренко, Й.-Г. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Вони доводили, що сім'я є одним із найважливіших інститутів соціалізації дитини, персональним навколишнім середовищем її розвитку, оскільки саме в сім'ї беруть початок світогляд, морально-естетичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтири дитини, тобто усі ті якості, які згодом становитимуть її сутність як людини. Актуальність і значення сімейних форм виховання дитини також досліджували Т. Землянхін, Н. Карплюк, В. Постовий, І. Пеша, С. Токарева, С. Харченко та ін. Особливої уваги заслуговує методична база соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування

(Г. Бевз, М. Галагузова, І. Зверева, Т. Бондаренко, А. Капська, Н. Комарова, І. Трубавіна, І. Пеша та ін.).

Офіційна статистика, яку підтверджують експерти, засвідчує зменшення кількості усиновлень в Україні упродовж 2017-2022 рр. Поруч із такими факторами як зміна державної політики в цій сфері (передача повноважень на місця, пов'язана з децентралізацією), реалізації ряду інших реформ, які напряду впливають на процедури усиновлення дітей і на сферу дотримання прав дітей-сиріт, помітне зменшення кількості усиновлень пов'язане також із карантинними обмеженнями у 2020-2021 рр. під час пандемії COVID-19.

Пандемія призвела до скасування судових засідань, організації зустрічей між кандидатами і дітьми в очному режимі, та іншими супутніми наслідками карантину. Експерти відмічають, що в період 2017-2022 рр. прицільна і системна робота з інформування населення про проблеми сирітства в Україні на державному рівні не велася – протягом календарного року є ряд дат, до яких ССД та соціальні служби присвячують проведення тематичних заходів, але їхню ефективність в масштабах областей або навіть держави вони вважають недостатньою [18]. Хоча динаміка усиновлення в країні напряду пов'язана із соціально-економічною ситуацією, коли пріоритетними для населення стають матеріальні питання або, як у період війни, проблеми безпеки, експерти наголошують, що наразі суспільні умови та настрої в Україні сприяють тому, щоб просувати тему протидії сирітства в Україні.

Цифри статистики свідчать, що для усиновлення найбільш запитуваними є діти до 5 років: 80-84 % усіх усиновлень протягом досліджуваного періоду [4]. Водночас на обліку з усиновлення таких дітей трохи більше ніж 6%. Значно більш численною є група дітей від 11 років: понад 70% на обліку. Потенційні усиновителі віддають перевагу в усиновленні однієї дитини. Діти, які стоять на обліку з усиновлення (за повідомленням Мінсоцполітики 15687 дітей у III кварталі 2022 року) значно переважають число кандидатів в усиновителі (1159 кандидатів на кінець 2022 року – дані Мінсоцполітики [16]. Основним наслідком впливу повномасштабного

вторгнення на питання усиновлення експерти називають зменшення кількості усиновлень внаслідок тимчасового призупинення роботи державних реєстрів судів, відсутність судових засідань у більшості судах у перші місяці повномасштабного вторгнення, евакуацію дітей із тимчасово окупованих територій або територій ведення військових дій в інші регіони України або за кордон.

Однак, незважаючи на достатню кількість наукових доробок означеної проблематики, аналіз джерельної бази наукових досліджень дозволив зробити висновок, що питання адаптації та інтеграції родин, які виховують дітей з особливостями розвитку за кордоном є мало вивченим. Це призвело до вибору теми магістерського дослідження: **«Усиновлення та протидія сирітству в Україні під час війни»**.

Об'єкт дослідження – соціальні та правові аспекти усиновлення і протидії сирітству в умовах воєнного стану в Україні.

Предмет дослідження – процеси впровадження та ефективність цифровізації сфери усиновлення в Україні через використання порталу «Дія» як інструменту протидії сирітству в умовах війни.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання цифрових технологій, зокрема порталу «Дія», для оптимізації процесів усиновлення та посилення протидії сирітству в Україні в умовах воєнного стану.

Відповідно до мети, об'єкта та предмета дослідження визначені його **завдання:**

1. Охарактеризувати психологічні особливості сирітства як соціального явища, розглянути статистичні показники та дефініції цього явища.
2. Визначити особливості соціально-профілактичної роботи з попередження соціального сирітства.
3. Виокремити специфіку забезпечення прав дітей, як особливо вразливої категорії осіб в Україні в умовах воєнного стану.

4. Здійснити експериментальне дослідження особливостей усиновлення та протидії сирітству в Україні під час війни.

5. Надати рекомендації щодо підвищення ефективності використання цифровізації сфери усиновлення через портал «Дія» для протидії сирітству в Україні під час війни.

Для досягнення мети та виконання визначених завдань використано комплекс таких **методів**:

– *загальнонаукові* (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення використовувалися для вивчення праць зарубіжних і вітчизняних науковців);

– *конкретно-наукові* (категоріальний аналіз – для розкриття змісту й уточнення дефініцій основоположних понять; структурно-функціональний аналіз – для з'ясування структурних, змістових і процесуальних особливостей організацій державних служб; структурно-логічний аналіз – для виокремлення позитивних та негативних моментів при організації діяльності державних служб);

– *емпіричні* (спостереження, анкетування);

– *експериментальні* (соціальний експеримент констатувальний, формувальний та контрольний, що дозволить перевірити ефективність використання порталу Дія в сфері усиновлення);

– *статистичні* (обробка та узагальнення науково-теоретичних та дослідно-експериментальних даних (кількісний і якісний аналіз), які забезпечили можливість за здобутими результатами оцінити ефективність проведеного дослідження).

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг магістерської роботи становить 73 сторінки, основний зміст викладено на 65 сторінках.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі запропоновано шляхи розв'язання проблеми усиновлення та протидії сирітству в Україні під час війни. Це знайшло своє відображення у її теоретико-методичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання цифровізації сфери усиновлення через портал «Дія» для протидії сирітству в Україні під час війни. Результати теоретичного та експериментального дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань, що є підставою для таких висновків:

1. Розглянувши психологічні аспекти сирітства, його вплив на особистість дитини та розвиток суспільства загалом, увагу було приділено статистичним показникам сирітства, які демонструють значні масштаби проблеми в Україні, та аналізу дефініцій. Зокрема, висвітлено соціальне сирітство як невід'ємний елемент цивілізаційного розвитку, яке залишається актуальним навіть за умов сучасних технологічних і соціальних змін.

2. Досліджено основні виклики, які стоять перед системою соціального захисту в умовах боротьби з сирітством. Виявлено, що важливим напрямом є формування ефективної моделі соціальної підтримки та захисту дітей-сиріт, а також попередження раннього соціального сирітства.

При проведенні аналізу сучасних підходів до розвитку сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, наголошено на важливості функціонування соціальних центрів для матері й дитини як ключового інструменту профілактики раннього соціального сирітства.

3. В роботі приділено особливу увагу забезпеченню прав дітей в умовах воєнного стану, що створює додаткові загрози та ризики для найбільш вразливих категорій. Підкреслено, що забезпечення прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є одним із пріоритетних завдань державної політики. Загалом окреслено комплексну проблему сирітства як

багатогранного соціального явища, що потребує активної протидії з боку держави, суспільства та міжнародних організацій. Основні шляхи вирішення проблеми включають розвиток сімейних форм влаштування, удосконалення соціально-профілактичної роботи та забезпечення належного рівня захисту прав дітей.

4. Проведено аналіз експериментального дослідження особливостей усиновлення та протидії сирітству в Україні під час війни. Розглянуто новітні підходи до організації усиновлення в умовах воєнного стану, зокрема через впровадження цифрових технологій.

Проаналізувавши особливості організації та проведення процедури усиновлення в умовах війни з'ясовано, що збереження систематичності та прозорості процесів усиновлення, попри воєнні виклики, стало можливим завдяки використанню цифрових рішень. Впровадження нових послуг на порталі «Дія» значно спростило процес усиновлення, дозволивши зменшити адміністративне навантаження та пришвидшити прийняття рішень.

Досліджено вплив цифровізації на оптимізацію процесів усиновлення. Створення єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечує доступ до актуальної інформації для усиновлювачів та відповідних служб. Цифрові інструменти сприяють підвищенню ефективності роботи соціальних органів та забезпечують більш відкритий і прозорий процес.

Експериментальна перевірка довела, що використання порталу «Дія» значно підвищує ефективність процесів усиновлення. Завдяки автоматизації процедур, усиновлювачі мають змогу швидше отримати доступ до необхідної інформації, а діти-сироти – знайти нову сім'ю. Цифрові технології сприяють не лише протидії сирітству, але й покращенню соціальної взаємодії між державою та громадянами.

5. Спираючись на аналітичні дані щодо ефективності використання порталу «Дія» вдалось визначити основні напрямки вдосконалення використання цифрових технологій, а саме:

- спрощення процедур та автоматизація процесів за допомогою цифровізації всіх етапів процедури усиновлення;
- автоматичне оновлення баз даних, використовуючи інтеграцію «Дії» з Єдиним реєстром дітей, які можуть бути усиновлені;
- встановлення інформаційної прозорості завдяки створенню інтерактивної карти усиновлення, де можна відображати інформацію про дітей, які можуть бути усиновлені, за регіонами;
- надання інформаційних матеріалів безпосереднім користувачам порталу
  - відеоінструкції, FAQ, статей про юридичні аспекти усиновлення;
  - забезпечення доступності для користувачів впровадженням служби технічної підтримки у форматі чату або гарячої лінії, що надає відповіді на запитання користувачів порталу;
  - адаптація послуг на порталі для людей з обмеженими можливостями (наприклад, озвучування тексту, спрощений дизайн для людей із порушеннями зору чи моторики);
  - відстеження прогресу та зворотний зв'язок завдяки створенню особистого кабінету для усиновлювачів з функцією відстеження статусу заявок і процесу усиновлення.

Розвиток цифровізації став ключовим чинником для забезпечення ефективної протидії сирітству під час війни. Нові підходи до організації усиновлення, впроваджені через портал «Дія», демонструють високий потенціал у вирішенні соціальних проблем та підвищенні рівня захисту прав дітей. Надалі необхідно продовжувати вдосконалювати цифрову інфраструктуру, адаптувати нормативно-правову базу та популяризувати сімейні форми виховання, що забезпечать кожній дитині право на щасливе дитинство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артющкіна Л.М. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект): [монографія] / Л.М. Артющкіна, А.О. Полянничко. – Суми: СумДПУ, 2002. – 268 с.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібник /О.В. Безпалько; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова.- К.: Логос, 2003.- 134 с.
3. Воднік В.Д. проблеми дітей-сиріт в умовах побудови громадянського суспільства в Україні. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. № 4 (39). 2018. С. 101-111.
4. Державна служба статистики України.
[URL:hppt://www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
5. Деякі питання тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2022 р. № 385.
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2022-%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2022-%D0%BF#Text)
6. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. URL:
<https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>
7. Дарія Герасимчук. Інтерв'ю. 01.09.2022 р.
<https://www.youtube.com/watch?v=9IRSngtO6HY>
8. Запобігання інституціалізації дітей раннього віку. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей: метод. посіб. / [автори – упоряд.: Алексеєнко Т.Ф., Безпалько О.В. та ін.] – К.: Століття, 2008. – 224 с. URL:http://www.unicef.org/ukraine/Training_Zapobigannia_instytuczializacii_08.pdf
9. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей : [методичний посібник] / за заг. ред.. І.Д. Звереві, Ж.В. Петрочко. – К.: Століття, 2008. – 228 с.

10. Кожура Л.О. Адміністративно-правовий захист бездомних осіб і безпритульних дітей: дис.канд.юрид.наук: 12.00.07 / Л.О. Кожура; Нац.акад.внутр.справ. Київ, 2013. 247 с.

11. Кривачук Л.Ф. Сімейні форми власштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Теорія та практика державного управління: зб.наук.пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. Вип. №(34). URL://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpdu/2011_3/doc/2/10.pdf.

12. Кузьмін В.В. Теоретичний аналіз проблеми інтеграції у суспільство дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: соціально-психологічний аспект. URL:<http://journals.uran.ua/apppfo>

13. Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) Прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року // Офіційний вебсайт ООН. – <https://www.unicef.org/ukraine/en/convention>

14. Лукашов С. Соціальна допомога дітям вулиці: досвід роботи проєкта ЮНІСЕФ «Діти вулиці» в Україні (1997-2000 рр.): [досліди та методичні рекомендації] / С. Лукашов, Т. Зайцевська. – К.; 2000 – 80 с.

15. Мордань О.О. Державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». К., 2015. 234 с.

16. Міністерство соціальної політики України. Державний звіт про стан соціального захисту населення України у 2022 році. Київ: Мінсоцполітики, 2023. – 150 с.

17. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт. 20.10.2024 URL: <https://thedigital.gov.ua/>

18. Оновлена статистика щодо усиновлення в Україні. URL: <https://uuc.adventist.ua/mykola-kuleba-z-nagody-dnya-usynovlennyaoprylyudnyv-tsikavu-infografiku/>

19. Овчарова Л.М. Сирітство в Україні як соціальна проблема та шляхи її вирішення. Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наук. праць. ДВНЗ «ПТДУ». Маріуполь, 2019. Вип. 3. С. 45-49.

20. Олена Зеленська. 26 жовт. 2022 р. Telegram-канал: <https://t.me/FirstLadyOfUkraine/1686>

21. Опаріна С. Забезпечення прав дітей як особливо вразливої категорії осіб в Україні в умовах воєнного стану / Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2024 року. Том 1. Суспільні науки. Бердянськ: БДПУ, 2024. 515 с. / С. 246-249.

22. Прокопенко О.С. Соціальний захист дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування в Україні. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 4(8). Vol.2.June 2018. P. 9-15.

23. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України № 2342-IV від 13 січня 2005 р. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 6. ст. 147

24. Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова КМУ від 02.11.2007 — 2007 р., № 80, / N 40, 2007, стор. 101 (ДІ) /, стор. 26, стаття 2975, код акта 41291/2007(із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF#Text>

25. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Постанова КМУ від 29.08.2017 — 2017 р., № 67, стор. 101, стаття 2015, код акта 86904/2017 (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#Text>

26. Представництво благодійної організації «Надія і житло для дітей» в Україні, 2011 ISBN. Програма підготовки кандидатів у прийомні батьки та

батьки - вихователі до виховання дітей з інвалідністю. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/sfvD\B2.pdf>

27. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 року № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text>

28. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#top>

29. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

30. Про охорону дитинства. Закон України зі змінами 2024 рік №2402-III від 26.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

31. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова КМУ № 905-2008-п від 08.10.2008. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>

32. Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: постанова Кабінету Міністрів України № 615 від 24.05.2022 р. Електронний ресурс: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmini-do-poryadku-provazhennya-diyalnosti-z-usinovlennya-ta-zdijsnennya-naglyadu-za-dotrimannyam-prav-usinovlenih-ditej-618-240522>

33. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України під час воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України № 576 від 01.06.2023 р. Електронний ресурс: <https://ips.ligazakon.net/document/KP230576?an=1>

34. Про ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, наказ від 28.12.2015 №1256. Міністерство соціальної політики України. Єдина інформаційно-аналітична система «Діти». Електронний ресурс: <https://www.msp.gov.ua/children/motherhood.php>

35. Платформа Діти війни: Електронний ресурс: <https://childrenofwar.gov.ua/>

36. Про внесення змін до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України № 447 від 15.04.2022 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text>

37. Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: постанова Кабінету Міністрів України № 907 від 16.09.2022 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2022-%D0%BF#Text>

38. «Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024 – 2028 роки». Кабінет Міністрів України. 2024 р. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/892/>

39. ПРООН. Офіційний сайт. 15.10.2024. URL: <https://www.undp.org/>

40. Пеша І.В. Причини соціального сирітства та розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт в умовах трансформації українського суспільства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Usoc/2006_2/59-68.pdf

41. Сімейний кодекс України (від 10.01.2002 р. № 2947-III) (із змінами) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

42. Соціальна робота: короткий енциклопедичний словник. – К. : ДЦССМ, 2002. – 536 с.

43. «Україна. Гуманітарна ситуація»: Звіт ЮНІСЕФ № 12 від 10 травня 2022 року. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/ukraine-humanitariansituation-report-10-may-2022>

44. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1618-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

45. Чат-бот «Дитина не сама» URL: <https://dity.msp.gov.ua/>

46. ЮНІСЕФ Україна. Для кожної дитини. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/about-unicef>